

Κείμενα Παιδείας

Αρ. 6 (2023)



Η θέση και η εξέλιξη του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής στο μεταπολιτευτικό ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και η συμβολή του ομότιμου Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου Μουντάκη Κωνσταντίνου.

Chris P. Lamprou

doi: [10.12681/keimena-paideias.34282](https://doi.org/10.12681/keimena-paideias.34282)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Lamprou, C. P. (2023). Η θέση και η εξέλιξη του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής στο μεταπολιτευτικό ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και η συμβολή του ομότιμου Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου Μουντάκη Κωνσταντίνου. : Μια προσπάθεια προσέγγισης του επαγγελματικού και επιστημονικού του έργου. *Κείμενα Παιδείας*, (6). <https://doi.org/10.12681/keimena-paideias.34282>

**Η θέση και η εξέλιξη του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής στο ελληνικό μεταπολιτευτικό εκπαιδευτικό σύστημα και η συμβολή του ομότιμου Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου Κ. Μουντάκη.
Προσέγγιση του επαγγελματικού και επιστημονικού του έργου**

Λάμπρου Χρήστος¹, Φωτεινός Δημήτρης², Νομικός Νικήτας³

¹Διδάκτωρ Φιλοσοφικής Σχολής Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.) (Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης). Πτυχιούχος Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (Τ.Ε.Φ.Α.Α.) του Ε.Κ.Π.Α. (e-mail: chrisplamprou@gmail.com) (Διεύθ. αλληλογρ.: Ταχ. Θυρ. ΕΛ.ΤΑ. Δάφνης: 76546, Τ.Κ. 17210, Δ. Δάφνης-Υμηττού).

²Αναπληρωτής Καθηγητής και Πρόεδρος στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Ε.Κ.Π.Α.

³Διδάκτωρ της Σχολής Επιστημών Υγείας Ε.Κ.Π.Α. (Τμήμα Ιατρικής). Πτυχιούχος Τ.Ε.Φ.Α.Α. του Ε.Κ.Π.Α.

Περίληψη

Το ερώτημα στο οποίο επιχειρεί να απαντήσει το παρόν άρθρο αφορά στις προσπάθειες του Κώστα Μουντάκη, για την αναμόρφωση της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού στην Ελλάδα, παράλληλα με την καταγραφή της συνολικής επαγγελματικής και επιστημονικής του δραστηριότητας. Τόσο κατά τη θητεία του στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, όσο και στο σύνολο των συναφών μεταρρυθμιστικών προσπαθειών που συμμετείχε, η συμβολή του στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας από τους θεμελιωτές των Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού στη χώρα. Ενδεικτικά αναφέρονται ότι: α) υποστήριξε επιστημονικά, ως ο πλέον ειδικευμένος (με συναφείς σπουδές στην Αγγλία) τη μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό των Αναλυτικών Προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τα οποία καταργήθηκε η Σουηδική Γυμναστική και εισήχθη το αθλητικο-κεντρικό μοντέλο, β) προώθησε, μέσω των επιστημονικών/ερευνητικών του δημοσιεύσεων και της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής, τις σύγχρονες θεωρίες για τις μεθόδους διδασκαλίας και την Κινητική Μάθηση, γ) υπήρξε υπεύθυνος του Υπουργείου Παιδείας για την εισαγωγή της Ολυμπιακής Παιδείας στο σχολείο. Το πρόγραμμα της Ολυμπιακής Παιδείας έδωσε νέα πνοή στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής, ενώ όλες οι μέθοδοι διαφοροποιημένης διδασκαλίας, οι οποίες στις μέρες μας αποτελούν σημεία αναφοράς και άλλων μαθημάτων, έχουν την πηγή τους στην Ολυμπιακή Παιδεία, δ) υπήρξε για δεκατέσσερα χρόνια εκλεγμένο μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της Διεθνούς Ομοσπονδίας Σχολικού Αθλητισμού. Από αυτή τη θέση βοήθησε στην προώθηση ορισμένων αλλαγών στην οργάνωση του σχολικού αθλητισμού στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες.

Λέξεις κλειδιά: Ιστορία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Εκπαιδευτική Πολιτική, Μεταρρύθμιση.

Abstract

The question that this article attempts to answer concerns the efforts of Kostas Mountakis for the reform of Physical Education and Sports in Greece, along with the recording of his overall professional

and scientific activity. Both during his tenure at the Pedagogical Institute and in all the related reform efforts he participated, his contribution to the formulation of educational policy is considered particularly important to be characterized as one of the founders of Physical Education and Sports Sciences in the country. Indicatively, it is mentioned that: a) he supported scientifically, as the most specialized (with relevant studies in England) the reform and modernization of the Physical Education Curricula of Primary and Secondary Education, according to which Swedish Gymnastics was abolished and the sports-centric model was introduced, b) he promoted, through its scientific/research publications and training the modern theories on teaching methods and Motor Learning, c) he was responsible of the Ministry of Education for the introduction of Olympic Education in school. The program of the Olympic Education gave new life to Physical Education, while all methods of differentiated teaching, which nowadays are points of reference for other subjects, have their source in Olympic Education, d) he was for fourteen years an elected member of the Executive Committee of the International School Sports Federation (ISF). From this position he helped to promote changes in the organization of school sports at home and abroad.

Keywords: History of Physical Education and Sports, Education Policy, Reform.

1. Εισαγωγή

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν η συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων τα οποία αφορούν στις επιδιώξεις και τις προσπάθειες του Κώστα Μουντάκη για την αναμόρφωση της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) στην Ελλάδα, τόσο κατά τη διάρκεια που υπήρξε υπεύθυνος του μαθήματος στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.), όσο και σε συνάρτηση με την επαγγελματική και επιστημονική του δραστηριοποίηση συνολικά, πριν και μετά από αυτήν τη χρονική περίοδο.

Τις πηγές άντλησης των πληροφοριών αποτέλεσαν το αρχείο των πρακτικών του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.) και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Μ.Ε.), το προσωπικό αρχείο του Κώστα Μουντάκη, συνεντεύξεις του ίδιου, καθώς και η σχετιζόμενη βιβλιογραφία. Χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω μέθοδοι έρευνας: α) η τήρηση/μελέτη πηγών, δεδομένων και αρχείων, β) η ανάλυση περιεχομένου και γ) η επισκόπηση. Ως κύριες τεχνικές επιλέχθηκαν για μεν την μελέτη αρχείων η ανάλυση και επεξεργασία αρχαιακού υλικού, για δε την εφαρμογή της επισκόπησης, η προφορική επικοινωνία με τη μορφή της ημι-δομημένης ατομικής συνέντευξης, καθώς και η γραπτή επικοινωνία με τη μορφή του γραπτού ερωτηματολογίου. Ως μέσα της έρευνας αξιοποιήθηκαν: α) για την υλοποίηση της ανάλυσης αρχείων σχετικοί πίνακες καταχώρησης-κωδικοποίησης στοιχείων, β) για τη συγκέντρωση των απόψεων κατά τις συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκε οδηγός ημι-δομημένης συνέντευξης και ερωτηματολόγιο.¹

Η συνέχεια του άρθρου, η οποία συνιστά και το κύριο μέρος του, αποτελείται από τέσσερις (4) βασικές ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται στις σπουδές του Κώστα Μουντάκη σε Ελλάδα και Αγγλία. Η δεύτερη ενότητα αναφέρεται στην επαγγελματική του δράση από τη θέση του εκπαιδευτικού Φ.Α. μέχρι τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες και το έργο στο Π.Ι. Η τρίτη αναφέρεται στην επιστημονική και ακαδημαϊκή δράση του στο Τμήμα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η τέταρτη ενότητα αναφέρεται στην οργάνωση πολιτιστικών και αθλητικών

¹ Δημητρόπουλος Ευστάθιος, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας*, 3^η έκδοση, Εκδ. Έλλην: Αθήνα 2004, σελ. σ. 44-45, 80-85, 147-150, 190-191.

εκδηλώσεων, τη συμμετοχή του στα κοινά/δημόσιο βίο και τη συνδικαλιστική και πολιτική του δραστηριότητα.

2. Οι σπουδές σε Ελλάδα και Αγγλία

Ο Κώστας Μουντάκης γεννήθηκε το 1946 στο ορεινό χωριό Έλος Κισάμου Χανίων, όπου τελείωσε το Δημοτικό σχολείο και στη συνέχεια το εξατάξιο Γυμνάσιο στο Καστέλι Χανίων. Η οικογένεια του ήταν μια φτωχή οικογένεια της ελληνικής υπαίθρου που ασχολείτο κύρια με τη γεωργία. Φοίτησε στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής (Ε.Α.Σ.Α.) κατά τα έτη 1965-1968, ενώ στη συνέχεια υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία ως οπλίτης πεζικού. Πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στην Αγγλία για οκτώ περίπου χρόνια και απέκτησε τέσσερα διπλώματα: α) Πτυχίο/Certificate του Κολεγίου Φυσικής Αγωγής Carnegie (1977-1978), β) Ανώτερο δίπλωμα/Advanced Diploma του Πανεπιστημίου Leeds (1981-1982), γ) Master του πανεπιστημίου Leeds (1982-1983), 4) Διδακτορικό του Πανεπιστημίου Leeds (1985-1990). Το διδακτορικό είχε τίτλο: «Η ανάπτυξη των προγραμμάτων σπουδών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση με ειδική αναφορά στη Φυσική Αγωγή». Ήταν μια συγκριτική μελέτη μεταξύ Ελλάδος, Αγγλίας και Ουαλίας.²

Κατά την επιστροφή στην Ελλάδα απέκτησε πιστοποιητικό ισοτιμίας του πτυχίου της Ε.Α.Σ.Α. με αυτά των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού (Τ.Ε.Φ.Α.Α.) τετραετούς φοίτησης, ενώ παρακολούθησε και μαθήματα Φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο Αθηνών (τομέας Φιλοσοφίας, Β' εξαμήνο Ακαδημαϊκού έτους 1997- 1998).³

Σε αυτό το σημείο κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντικό, για την παρούσα μελέτη, να καταγραφούν οι ακόλουθες επισημάνσεις:

1) Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στη Αγγλία, ο Κώστας Μουντάκης δίδαξε Στατιστική στο Τμήμα Φυσικής Αγωγής του Πανεπιστημίου του Λιντς (Leeds University Department of Physical Education 1982 – 1983). Επίσης δίδαξε σε αγγλικό σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσιο/Alerton High School For Girls, 1977, Α' Τρίμηνο). Αυτές οι διδασκαλίες απεδείχθησαν ιδιαίτερα χρήσιμες, διότι είδε στην πράξη πώς διδάσκεται όχι μόνο η Φυσική Αγωγή αλλά και τα άλλα μαθήματα, σε ένα κράτος περισσότερο ανεπτυγμένο και με διαφορετικό εκπαιδευτικό σύστημα από αυτό της Ελλάδας. Επίσης, αυτό του κίνησε το ενδιαφέρον να μελετήσει την Εκπαίδευση στο σύνολό της και όχι μόνο τη Φυσική Αγωγή.⁴

2) Το διδακτορικό που εκπονήθηκε «...έγινε ίσως την κρισιμότερη περίοδο για τη Φυσική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στη χώρα μας, διότι τότε είχε αρχίσει η προσπάθεια εκσυγχρονισμού συνολικά της παιδείας αλλά ιδιαίτερα της Φυσικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Μέχρι περίπου τα μέσα της δεκαετίας του '80 η Φυσική Αγωγή διδασκόταν στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση από δασκάλους των γενικών μαθημάτων και το περιεχόμενό της αποτελούνταν από ασκήσεις του Σουηδικού Συστήματος Φυσικής Αγωγής. Οι δάσκαλοι των γενικών μαθημάτων διδάσκονταν το Σουηδικό Σύστημα στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες και αυτό στη συνέχεια δίδασκαν και στα σχολεία στα οποία διορίζονταν. Ως μέλος της επιτροπής του Υπουργείου Παιδείας για την αναθεώρηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων εισηγήθηκα νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Φυσικής Αγωγής, το οποίο βασιζόταν στις κινητικές δεξιότητες ήταν δηλαδή αθλητικοκεντρικό. Εισήχθησαν αθλήματα και αγωνίσματα παρμένα από την αθλητική παράδοση της Ελλάδος των τελευταίων χρόνων. Δηλαδή, οι

² Μουντάκης Κώστας, Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο, Αθήνα, 2022.

³ Μουντάκης, 2022.

⁴ Μουντάκης Κώστας, Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο, Αθήνα, 2022.

αθλοπαιδιές: ποδόσφαιρο, πετοσφαίριση, καλαθοσφαίριση, χειροσφαίριση, ορισμένα αγωνίσματα του στίβου, μερικές απλές ασκήσεις εδάφους της ενόργανης γυμναστικής και ορισμένοι παραδοσιακοί χοροί.»⁵

3. Η επαγγελματική δράση από τη θέση του Εκπαιδευτικού Φυσικής Αγωγής μέχρι τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες και το έργο στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Ο Κώστας Μουντάκης μετά την ολοκλήρωση των σπουδών στην Ε.Α.Σ.Α., διορίστηκε ως εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής και εργάστηκε στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Δημοτικά και εξατάξια Γυμνάσια) για δεκαεπτά (17) χρόνια (1971-1988). Μάλιστα υπήρξε ένας από τους πρώτους εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής που κατάφερε να εξελιχθεί σε Διευθυντή Γυμνασίου (Διευθυντής του 1ου Γυμνασίου Χανίων, 1986-1988), ενώ κατά τα έτη 1986-1988 ήταν και Αναπληρωτής του προϊστάμενου του Γραφείου Φυσικής Αγωγής Χανίων. Είναι σημαντικό να τονιστεί εδώ, ότι στην Ελλάδα, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, δεν επιτρεπόταν στους εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής να καταλαμβάνουν θέσεις διοίκησης σε σχολεία. Στη συνέχεια, επιλέχθηκε ως Σχολικός Σύμβουλος Φυσικής Αγωγής στην Κρήτη (1988-1997).⁶

Αν και το έτος, κατά το οποίο εκλέγεται ως Πάρεδρος και αργότερα Σύμβουλος Φ.Α. του Π.Ι., είναι το 1997, η συμμετοχή του στις επιτροπές αναμόρφωσης των Αναλυτικών Προγραμμάτων (Α.Π.) και παραγωγής διδακτικού υλικού για τη Φ.Α., διαφαίνεται να ξεκινά πολύ νωρίτερα από το 1988 (συγκεκριμένα μετά το 1984, όταν είχε ολοκληρώσει και το Μάστερ στην Αγγλία) και υπήρξε συνεχής. Στο Π.Ι. υπηρέτησε και από τη θέση του Αναπληρωτή Προέδρου του Τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και μέλος του Συντονιστικού Συμβουλίου, θέσεις διοικητικά ισχυρές οι οποίες του παρείχαν κατάλληλη υποστήριξη ώστε να υλοποιηθούν οι ποικίλες εισηγήσεις εκσυγχρονισμού της Φυσικής Αγωγής.⁷

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντικό να καταγραφεί μια σύντομη αναφορά στη συνολική περίοδο λειτουργίας⁸ του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.) και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Μ.Ε.). Συγκεκριμένα η χρονική περίοδος λειτουργίας του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. μπορεί να χωρισθεί, με βάση και τις υποπεριόδους μεταρρυθμιστικών προσπαθειών⁹ των πρωταγωνιστών-στελεχών του, ως εξής: α) τη χρονική ενότητα 1964-1967, ως πρώτη μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Συμβούλου Φ.Α. Ίωνα Ιωαννίδη, β) την υποπερίοδο της επταετίας (1967-1974), με την κατάργηση του Π.Ι. και τη συνακόλουθη οπισθοδρόμηση της Φ.Α., γ) τη χρονική ενότητα 1974-1976 ως δεύτερη μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Ίωνα Ιωαννίδη, δ) την υποπερίοδο 1976-1988 ως μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Συμβούλου Φ.Α. στο Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. Ιωάννη Σκορδίλη, ε) τη χρονική ενότητα 1988-1997 ως μεταρρυθμιστική προσπάθεια των Σχολικών

⁵ Μουντάκης, 2022.

⁶ Μουντάκης, 2022.

⁷ Μουντάκης, 2022.

⁸ Λάμπρου Χρήστος, *Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικής Αγωγής Δημοτικού και Γυμνασίου και Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Κριτική και συγκριτική θεώρηση κατά τη χρονική περίοδο 1983-2008*, Αθήνα 2012, (Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, πρώην Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας, νυν Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης), σελ. 56-92.

⁹ Λάμπρου Χρήστος, *ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ. Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικής Αγωγής Δημοτικού και Γυμνασίου και Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Κριτική και συγκριτική θεώρηση κατά τη χρονική περίοδο 1983-2008*. Εκδόσεις: Γρηγόρη: Αθήνα 2016, σελ. 31-58.

Συμβούλων και ανώτερων στελεχών της Φ.Α. με πρωταγωνιστές τον Ιωάννη Σεραφειμίδη και Κώστα Μουντάκη, στ) την υποπερίοδο 1997-2005 ως μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Κώστα Μουντάκη, ζ) τη χρονική ενότητα 2007-2012 ως μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Σταύρου Τσόνια.¹⁰

Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια, με τη συμμετοχή του τρίτου κατά σειρά διορισμένου Συμβούλου Φ.Α. στο Π.Ι., Κώστα Μουντάκη¹¹ στις ομάδες εργασίας για την εκπόνηση νέων Α.Π., εντοπίζεται, όπως προαναφέρθηκε, από πολύ νωρίς δηλαδή το 1988.¹² Ο ίδιος ο Ιωάννης Σκορδίλης (Σύμβουλος Φ.Α. στο Π.Ι.) τόνιζε τότε, σχετικά με τα επιστημονικά και υπηρεσιακά προσόντα ότι ο Κώστας Μουντάκης ήταν Διευθυντής Γυμνασίου με σπουδές στο εξωτερικό και ιδιαίτερη εμπειρία σε θέματα Α.Π. και διδακτικής της Φ.Α.¹³ Πράγματι, ο Κώστας Μουντάκης είχε κατά το χρονικό διάστημα 1981-1983 ολοκληρώσει το Master στο πανεπιστήμιο του Λιντς της Αγγλίας σχετικά με τη θεωρία των Α.Π. και από το 1985 ήταν υποψήφιος του διδακτορικού διπλώματος έχοντας αναλάβει θέμα σχετικό με τη Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.¹⁴ Παρόμοια, ο Ιωάννης Σεραφειμίδης ανέφερε ότι ο Κώστας Μουντάκης συμμετείχε στη μεταρρυθμιστική προσπάθεια με αφετηρία το 1988, διότι είχε ιδιαίτερες γνώσεις σχετικές με τη συγγραφή των Α.Π. και ήταν αυτός που υποστήριξε επιστημονικά, σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες, τη σύνταξη των Α.Π. (του 1990) για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, καθώς και το ανεπίσημο βιβλίο-Α.Π. (του 1988) ως βοήθημα για τους εκπαιδευτικούς Φ.Α. που δίδασκαν στο Δημοτικό Σχολείο. Ο Κώστας Μουντάκης ήταν αυτός, όπου στη σχετική σύναξη των Σχολικών Συμβούλων για νέα Αναλυτικά Προγράμματα, το 1988, αξιολόγησε το βασικό προτεινόμενο σχέδιο Α.Π. (από τον Σχολικό Σύμβουλο Ιωάννη Σεραφειμίδη) και διατύπωσε την άποψη όχι μόνο ότι πληρούσε τις διεθνείς προδιαγραφές, αλλά και ότι θα μπορούσε να αποτελέσει -και αποτέλεσε- τη βάση των Α.Π. του Γυμνασίου, του Λυκείου και του Δημοτικού Σχολείου.¹⁵

Το 1988, ενώ ο αρχικός στόχος ήταν η συγγραφή νέου Α.Π. για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τελικά με αυτήν την αφορμή (και το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής είχαν αρχίσει να διδάσκουν στα Δημοτικά Σχολεία) γράφτηκε και νέο -ανεπίσημο- Α.Π. για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, με τίτλο «Αναλυτικό Πρόγραμμα και Οδηγίες για τη διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής του Δημοτικού Σχολείου». Για τη σύνταξη αυτού του φυλλαδίου οδηγιών/ανεπίσημου Α.Π. λήφθηκε υπόψη η νέα πραγματικότητα η οποία είχε αρχίσει να διαφαίνεται, το γεγονός δηλαδή ότι οι πτυχιούχοι των Τ.Ε.Φ.Α.Α. θα δίδασκαν στο μέλλον το μάθημα, εφόσον είχε ξεκινήσει το πρόγραμμα «Σχολεία Δοκιμαστικής Εφαρμογής Νέων Προγραμμάτων Σπουδών» (Σ.Δ.Ε.Ν.Π.Σ.). Το φυλλάδιο οδηγιών για

¹⁰ Λάμπρου, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, σελ. 31-58. & Λάμπρου Χρήστος, Μπουρνέλλη Παγώνα, Νομικός Νικήτας, Μελίστας Νίκος, Το μεταρρυθμιστικό έργο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως στη Φυσική Αγωγή (1964-2012). ΥΣΠΛΗΓΕ: τόμος 4, αρ. 1, Αθήνα 2021, σελ. 22-39. & Λάμπρου Χρήστος, Μπουρνέλλη Παγώνα, Αλμπανίδης Ευάγγελος, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και Φυσική Αγωγή. Σκορδίλης Ιωάννης, ο δεύτερος κατά σειρά διορισμένος Σύμβουλος Φ.Α. του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. και το έργο του. «Άθληση και Κοινωνία», τεύχος 55, Κομοτηνή 2014, σελ. 45-53. & Λάμπρου Χρήστος, Κωνσταντίνου Λούκας, Σεραφειμίδου Μαίρη, Μανασσής Βασίλης, Μελίστας, Νίκος. Σεραφειμίδης Ιωάννης: Ο Σχολικός Σύμβουλος Φ.Α. και το έργο του στη Φυσική Αγωγή και στον Αθλητισμό. Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός. τόμος 37, τεύχος 2 Απρίλιος-Μάιος-Ιούνιος 2017 (104), Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 139-160.

¹¹ Λάμπρου, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, σελ. 50-58 & Λάμπρου, Μπουρνέλλη, Νομικός, Μελίστας, σελ. 31-39.

¹² Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 8/1988.

¹³ Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξεις 11/1988, 13/1988, 74/1988.

¹⁴ Μουντάκης Κώστας, Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο, Αθήνα 2009. & Mountakis Kostas, Curriculum development in Physical Education in Greek Primary Schools, A comparative study, theoretical and empirical, of Physical Education in primary schools in Greece and England and Wales, Ph.D. The University of Leeds, Department of Physical Education. Leeds 1990.

¹⁵ Λάμπρου, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, σελ. 54. & Λάμπρου, Κωνσταντίνου, Σεραφειμίδου, Μανασσής, Μελίστας, σελ. 146-150.

το Δημοτικό Σχολείο του 1988, κοινοποιήθηκε στα σχολεία και λειτούργησε πρώτο, ενώ συνοδεύθηκε και με σχετικό επιμορφωτικό σεμινάριο στην Αθήνα, με τίτλο «Η διδασκαλία της Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση» και με τη χρηματοδότηση και την ευθύνη της Διεύθυνσης Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας.¹⁶ Το Α.Π. για το Γυμνάσιο και το Λύκειο το οποίο συντάχθηκε από τις ομάδες εργασίας αυτής της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας (1988), δημοσιοποιήθηκε τελικά μέσω Φ.Ε.Κ. το 1990, ενώ συνοδεύτηκε και από φυλλάδιο οδηγιών με τίτλο «Α.Π. Γυμνασίου και Λυκείου, Οδηγίες Εφαρμογής στη διδασκαλία».¹⁷ Και για αυτό το Α.Π., διοργανώθηκαν τρία συνολικά ενημερωτικά-επιμορφωτικά σεμινάρια, με τίτλο «Οργάνωση και διδασκαλία της Φ.Α. στο Γυμνάσιο και Λύκειο σύμφωνα με τα νέα Α.Π.», με την ευθύνη της Διεύθυνσης Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας, κατά τα έτη 1990 και 1991, στη Θεσσαλονίκη, στην Αθήνα και στο Ηράκλειο της Κρήτης.¹⁸ Η καινοτομία των Α.Π. του 1988 για την Πρωτοβάθμια και του 1990 για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν ότι καταργούσαν το Σουηδικό σύστημα γυμναστικής το οποίο εφαρμοζόταν για σχεδόν εκατό χρόνια. Αυτό πιο αναλυτικά σημαίνει ότι, αν και γράφτηκαν αξιολογία Α.Π. κατά τις προηγούμενες υποπεριόδους λειτουργίας του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε., δηλαδή κατά τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των Ίωνα Ιωαννίδη και Ιωάννη Σκορδίλη, τα Α.Π. του 1988 και του 1990 ήταν αυτά κατά τα οποία ολοκληρώθηκε η συνολική προσπάθεια κατάργησης του Σουηδικού γυμναστικού συστήματος, η οποία είχε ξεκινήσει από το 1965. Διότι σε αυτά τα Α.Π.: α) απομακρύνθηκαν τελείως η Σουηδική-«Παιδαγωγική» γυμναστική από το περιεχόμενο, οι «τακτικές ασκήσεις», οι «ασκήσεις με κινήσιολογική βάση το ρυθμό» κλπ., β) προτείνονταν πολλά διδακτέα αντικείμενα στο περιεχόμενο των Α.Π., γ) προτάθηκε να δίνεται έμφαση στα διδακτέα αντικείμενα των Αθλοπαιδιών και του Κλασικού Αθλητισμού, των οποίων, κατά τη διάρκεια ισχύος του Σουηδικού γυμναστικού συστήματος, είχε υποβαθμιστεί ο ρόλος τους. Για αυτό το λόγο, η δημιουργία και δημοσίευση πρώτα του Α.Π. του 1988 και στη συνέχεια του Α.Π. του 1990, μπορεί να θεωρηθεί ως καθοριστικό σημείο αναφοράς για τα Α.Π. Φ.Α. της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης αντίστοιχα, στην Ελλάδα.¹⁹

Κατά την μεταρρύθμιση λοιπόν, της χρονικής περιόδου 1988-1990, ο Κώστας Μουντάκης συμμετείχε σε όλες τις σχετικές δράσεις, δηλαδή συγκεκριμένα: α) στην αρχική συγκέντρωση των Σχολικών Συμβούλων Φ.Α. στην Αθήνα (Αρσάκειο), το 1988, με πρωτοβουλία του Π.Ι. και του Υπουργείου Παιδείας, β) στην προτεινόμενη από το Π.Ι. και τον Ιωάννη Σκορδίλη, ομάδα εργασίας (με αφετηρία το 1988), στην Αθήνα, με στόχο τη σύντομη ολοκλήρωση της διαδικασίας εκπόνησης των Α.Π. Φ.Α. του Γυμνασίου και Λυκείου, γ) στην άτυπη (χωρίς τη σχετική έγκριση και ανάθεση από το Π.Ι.) ομάδας εργασίας ανώτερων στελεχών Φ.Α., με στόχο τη συγγραφή του ανεπίσημου Α.Π. για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, δ) στο επιμορφωτικό σεμινάριο στην Αθήνα (Άγιο Κοσμά), ως συνέχεια του έργου της συντακτικής ομάδας για την Πρωτοβάθμια, το 1988, με τη χρηματοδότηση

¹⁶ Μουντάκης, 2022: «Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να επισημανθεί και να καταγραφεί, ότι στις σχετικές διαδικασίες αναφορικά με την αναθεώρηση όλων των Α.Π. Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καθοριστικό ρόλο είχε ο τότε προϊστάμενος της Διεύθυνσης Φυσικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας Νίκος Πανταζής».

¹⁷ Λάμπρου, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, σελ. 52 & Λάμπρου, Κωνσταντίνου, Σεραφειμίδου, Μανασσής, Μελίστας, σελ. 147.

¹⁸ Λάμπρου Χρήστος, Μπουρνέλλη Παγώνα, Μανασσής Βασιλίας, Μουντάκης Κώστας, Σημαντικές επιμορφώσεις, συνέδρια και σεμινάρια με κύριο ή επιμέρους θέμα τη σχολική φυσική αγωγή που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα από την ίδρυση του κράτους μέχρι σήμερα. *Φυσική Αγωγή-Αθλητισμός-Υγεία*, τεύχος 28, Ηράκλειο 2013, σελ. 64.

¹⁹ Λάμπρου, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, σελ. 31-54. & Λάμπρου Χρήστος, Κωνσταντίνου Λούκας, Σεραφειμίδου Μαίρη, Μανασσής Βασίλειος, Μελίστας Νίκος. σελ. 150.

και την ευθύνη της Διεύθυνσης Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας, ε) στη διοργάνωση κατά το 1990 και το 1991, επιμορφωτικών σεμιναρίων στη Θεσσαλονίκη, στην Αθήνα και στο Ηράκλειο της Κρήτης, με τη συνεργασία και την ευθύνη της Διεύθυνσης Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας, αναφορικά με την οργάνωση και τη διδασκαλία της Φ.Α. στο Γυμνάσιο και Λύκειο σύμφωνα με τα νέα Α.Π.²⁰ Σε όλες αυτές τις επιμορφωτικές δράσεις καθοριστικής σημασίας ήταν η βοήθεια της Διεύθυνσης Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας με Διευθυντή τον Νίκο Πανταζή.²¹

Η συμβολή και ο ιδιαίτερα σημαντικός ρόλος του Κώστα Μουντάκη (ως Σχολικού Συμβούλου Φ.Α.) στη μέριμνα για επιμόρφωση, αρχικά των ανώτερων στελεχών και στη συνέχεια των εκπαιδευτικών οι οποίοι δίδασκαν το μάθημα της Φ.Α. στην εκπαίδευση, διαφαίνεται να έχει ως ιδιαίτερη αφετηρία αυτήν τη χρονική περίοδο. Ο τότε Σχολικός Σύμβουλος Φ.Α. ανέπτυξε ευρύτερη επιμορφωτική δραστηριότητα, ξεκινώντας από τις περιοχές ευθύνης του. Συγκεκριμένα, το έτος 1991 η Πανελλήνια Ένωση Πτυχιούχων Φυσικής Αγωγής (Π.Ε.Π.Φ.Α.) διοργάνωσε το «1ο Διεθνές Συμπόσιο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού» από 22 μέχρι 24 Μαΐου στο Ευγενίδειο Ίδρυμα στην Αθήνα, με θέμα «Σχολική Φυσική Αγωγή και Άσκηση για όλους». Το συμπόσιο πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του Υπουργείου Παιδείας και της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού. Κύριοι ομιλητές ήταν ο Muska Mosston (Η.Π.Α.), ο R. Telama (Φιλανδία), ο St. Stryzewski (Πολωνία) κ.α., οι εισηγήσεις των οποίων σχεδόν ταυτίζονταν με τη φιλοσοφία και τις εφαρμογές των τότε Α.Π. Φ.Α. του Γυμνασίου και Λυκείου (1990). Στη συνέχεια ο Muska Mosston μετέβη στην Κρήτη με τον Σχολικό Σύμβουλο Κώστα Μουντάκη και πραγματοποίησαν τέσσερα μονοήμερα σεμινάρια, ένα σε κάθε νομό. Τα σεμινάρια παρακολούθησε το σύνολο των εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής της Κρήτης. Τα σεμινάρια αυτά μπορεί να χαρακτηριστούν σταθμός για τη Φυσική Αγωγή, διότι έβαλαν τους εκπαιδευτικούς Φ.Α. στη νέα φιλοσοφία του μαθήματος ιδιαίτερα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αφού οι εκπαιδευτικοί Φ.Α. που είχαν διοριστεί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση εκείνη την εποχή, είχαν προετοιμαστεί περισσότερο για τη διδασκαλία του μαθήματος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.²²

Στη συνέχεια, κατά τη μεταρρυθμιστική προσπάθεια της χρονικής ενότητας 1988-1997 και μετά τη συνταξιοδότηση του Ιωάννη Σκορδίλη (1989), στο Π.Ι. η ευθύνη για το μάθημα ανατίθεντο και σε Συμβούλους και Παρέδρους άλλων ειδικοτήτων. Υπήρξε ωστόσο και η τοποθέτηση στο Π.Ι. της Ειδικής Παρέδρου Φ.Α. Σοφίας Γολεγού, η οποία συντόνιζε και κατεύθυνε όλες τις ενέργειες που αφορούσαν τη Φ.Α., σε κάποιες περιπτώσεις όμως και σε συνεργασία με το τυπικά υπεύθυνο μέλος του Π.Ι. άλλης ειδικότητας, αλλά και τους Σχολικούς Συμβούλους Φ.Α., καθώς και τον Διευθυντή της Διεύθυνσης Φ.Α. του Υπουργείου Παιδείας.²³

Σημαντικό έτος-σταθμό αποτελεί το 1993, οπότε και διαφαίνεται να εξελίσσεται με επιτυχία η διαχρονική συνδικαλιστική διεκδίκηση του κλάδου, για θεσμοθετημένη και νομοθετημένη ίδρυση κλάδου Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και η σύσταση

²⁰ Ο τίτλος των σεμιναρίων ήταν «Οργάνωση και διδασκαλία της Φ.Α. στο Γυμνάσιο και Λύκειο σύμφωνα με τα νέα Α.Π.». Τα σεμινάρια παρακολούθησαν οι προϊστάμενοι Φ.Α. των Νομών, κατά περιοχές, καθώς και οι αποσπασμένοι στα γραφεία τους, προκειμένου να αναλάβουν στη συνέχεια την οργάνωση ανάλογων σεμιναρίων στους ιδιαίτερους νομούς τους. Εισηγητές-επιμορφωτές ήταν οι Σχολικοί Σύμβουλοι Μουντάκης Κ., Σεραφειμίδης, Ι. καθώς και ο Προϊστάμενος Γραφείου Φ.Α. Ανατολικής Αττικής Γουρδουβέλης, Γ. & Λάμπρου, *ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ*, σελ. 53-54. & Λάμπρου, Μπουρνέλλη, Μανασσής, Μουντάκης, σελ. 64-65.

²¹ Μουντάκης, 2022.

²² Λάμπρου, Μπουρνέλλη, Μανασσής, Μουντάκης, σελ. 65.

²³ Λάμπρου, Μπουρνέλλη, Νομικός, Μελίστας, σελ. 26-28.

αντίστοιχων οργανικών θέσεων. Με τα Π.Δ. 64 και 323²⁴ λοιπόν, προωθείται η ίδρυση κλάδου Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και η σύσταση οργανικών θέσεων του κλάδου των εκπαιδευτικών Φ.Α. Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τις τάξεις Δ', Ε' και ΣΤ', ενώ το 1994 με το Π.Δ. 262,²⁵ εκπαιδευτικοί Φ.Α. διορίζονται και στη Γ' τάξη του Δημοτικού. Σε ότι αφορά τη σύσταση οργανικών θέσεων ακολουθούν το Π.Δ. 313/1995²⁶ και Π.Δ. 267B/1996.²⁷ Στο Π.Ι. το 1993, με εισηγητή τον Δ. Μελά, Σύμβουλο και Αντιπρόεδρο του Π.Ι. ξεκινά μια προσπάθεια για την παραγωγή διδακτικού υλικού για το Δημοτικό, δηλαδή κυρίως βιβλίο του δασκάλου²⁸ αλλά και αναθεώρησης των Α.Π.,²⁹ λόγω του ότι είχε κριθεί ότι το ισχύον Α.Π. του 1988 δεν ήταν επαρκές.³⁰ Αυτό είχε συμβεί διότι η σχετική επιτροπή του 1988 είχε λάβει υπόψη της ότι το πρόγραμμα αυτό θα το εφάρμοζαν και οι δάσκαλοι.³¹ Στην ομάδα αναθεώρησης του Α.Π.³² προτείνεται μεταξύ άλλων ανώτερων στελεχών της Φ.Α. ο Κώστας Μουντάκης, Σχολικός Σύμβουλος Φ.Α. Κρήτης. Το νέο Α.Π. παρουσιάζεται και εγκρίνεται από το Τμήμα, από τους εισηγητές Δ. Μελά και Σοφία Γολεγού το 1994³³ και δημοσιεύεται σε Φ.Ε.Κ. το 1995.³⁴ Στην οριστική πράξη συγκρότησης επιτροπής για την παραγωγή του διδακτικού υλικού³⁵ συμμετέχει και πάλι ο Κώστας Μουντάκης. Την εποπτεία της ομάδας ανέλαβε ο Διον. Μελάς. Ο στόχος ήταν το βιβλίο του διδάσκοντα για το Δημοτικό να κυκλοφορήσει στα σχολεία το σχολικό έτος 1995-1996 και να διανεμηθεί στα Τ.Ε.Φ.Α.Α. και στα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης, έτσι ώστε οι σπουδαστές να ενημερωθούν για τη διδασκαλία του αντικειμένου, αλλά και να υπάρξει ανατροφοδότηση για τη μελλοντική βελτίωσή του. Τελικά το βιβλίο ήταν έτοιμο και κυκλοφόρησε το Σεπτέμβριο του 1997, ενώ στη συγγραφή του συμμετείχαν και άλλοι συνάδελφοι Φ.Α., οι οποίοι δίδασκαν στα Τ.Ε.Φ.Α.Α.^{36 37} Την αναθεώρηση

²⁴ Φ.Ε.Κ. 28, 10-3-1993, Π.Δ. 64, «Ίδρυση κλάδου Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, κλάδου Εκπαιδευτικών Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθορισμός προσόντων διορισμού στους κλάδους αυτούς, σύσταση οργανικών θέσεων και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικό Σχολείο». & Φ.Ε.Κ. 139, 25-8-1993, Π.Δ. 323, «Τροποποίηση του Π.Δ. 349/92 (ΦΕΚ 171 τ.Α') του Π.Δ. 64/93 (ΦΕΚ 28 τ.Α') και σύσταση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Αγγλικής γλώσσας Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικών Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».

²⁵ Φ.Ε.Κ. 143, 31-8-1994, Π.Δ. 262, «Τροποποίηση του Π.Δ. 349/92 (ΦΕΚ 171 τ.Α') του Π.Δ. 64/93 (ΦΕΚ 28 τ.Α') του Π.Δ. 323/93 (ΦΕΚ 139 τ.Α') και σύσταση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικών Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».

²⁶ Φ.Ε.Κ. 169, 22-8-1995, Π.Δ. 313, «Σύσταση και κατάργηση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Αγγλικής Γλώσσας, Φυσικής Αγωγής και Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».

²⁷ Φ.Ε.Κ. 193, 23-8-1996, Π.Δ. 267B, «Σύσταση και κατάργηση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Αγγλικής Γλώσσας, Φυσικής Αγωγής και Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».

²⁸ Π.Ι. Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξεις 27/1993, 2/1995, 12/1996, 1/1996.

²⁹ Π.Ι. Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξεις 6/1994, 29/1994.

³⁰ Μουντάκης Κώστας, Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο, Αθήνα, 2009.

³¹ Μουντάκης, 2009.

³² Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 6/1994.

³³ Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 29/1994.

³⁴ Φ.Ε.Κ. 209, 10-10-1995, Π.Δ. 377, «Αναλυτικό Πρόγραμμα του μαθήματος της Φ.Α. του Δημοτικού Σχολείου».

³⁵ Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 2/1995.

³⁶ ΥΠ.Ε.Π.Θ., Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, *Η Φ.Α. στο Δημοτικό Σχολείο, Βιβλίο για το διδάσκοντα*, Ο.Ε.Δ.Β., 1997, σ. 2.

³⁷ Λάμπρου, *ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ*, σελ. 56 : Το έτος 1997 καταγράφεται όμως και μία αρνητική εξέλιξη σχετικά με τις ώρες διδασκαλίας του μαθήματος. Δημοσιεύεται Φ.Ε.Κ. (Υπ. Απόφ. αριθ. Γ2/6953, Φ.Ε.Κ. 1057B', 1-12-1997, «Ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων των τάξεων Α', Β' και Γ' Ενιαίου Λυκείου») με το οποίο

λοιπόν του Α.Π. ακολούθησε η συγγραφή του πρώτου βιβλίου Φ.Α. για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, ένα για όλες τις τάξεις. Για τη διάδοση του Α.Π. και του βιβλίου, πραγματοποιήθηκαν σεμινάρια σε όλη τη χώρα, τα οποία παρακολούθησε το σύνολο των εκπαιδευτικών Φ.Α. που είχαν διοριστεί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Η συμμετοχή και ο ρόλος του Κώστα Μουντάκη και σε αυτές τις επιμορφώσεις ήταν σημαντικός.³⁸

Και κατά τη διάρκεια λοιπόν αυτής της περιόδου καταγράφονται ιδιαίτερα σημαντικές επιμορφωτικές δράσεις με την πρωτοβουλία του (Σχολικού Συμβούλου Φ.Α. ακόμη) Κώστα Μουντάκη. Συγκεκριμένα, όπως προαναφέρθηκε, στους νομούς της Κρήτης, οι τοπικές γυμναστικές ενώσεις οργάνωσαν κατά καιρούς συνέδρια Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, με την πρωτοβουλία και καθοδήγηση του τότε Σχολικού Συμβούλου και με αφετηρία το 1990. Αυτό που διαφαίνεται να ξεχωρίζει, κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, είναι των Χανίων το 1996, το οποίο ήταν πολυήμερο και με ξένους εισηγητές, όπως η Αμερικανίδα γυμνάστρια-παιδαγωγός S. Ashworth, η οποία εισηγήθηκε το θέμα «Μέθοδοι διδασκαλίας του μη αποκλεισμού», το οποίο και συνοδεύθηκε με σχετικές δειγματικές διδασκαλίες.³⁹ Στα συγκεκριμένα, καθώς και σε άλλα παρόμοια σεμινάρια, κλήθηκαν και άλλοι εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής των ΤΕΦΑΑ, προκειμένου να εισηγηθούν αντικείμενα της ειδικότητας.⁴⁰

Το 1997 ο Κώστας Μουντάκης εκλέγεται αρχικά ως Πάρεδρος (και στη συνέχεια από το 2000 ως Σύμβουλος Φ.Α.) στο Π.Ι.⁴¹ Ο διορισμός του στο Π.Ι. συμπίπτει χρονικά με την κυκλοφορία του Βιβλίου του διδάσκοντα για το Δημοτικό. Το πρώτο και ξεχωριστής σημασίας θέμα που διαχειρίζεται είναι η διδασκαλία της Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στην πράξη, ο Κώστας Μουντάκης με την ευκαιρία και της νέας θέσης που κατέχει στον κλάδο, συνεχίζει το αξιόλογο επιμορφωτικό του έργο (όπως προαναφέρθηκε και σε προηγούμενη παράγραφο) το οποίο καταγράφεται σε όλη την επαγγελματική του διαδρομή. Πιο συγκεκριμένα, το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο του 1997, η Διεύθυνση Σπουδών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας σε συνεργασία με το Π.Ι. διοργάνωσε είκοσι (20) ημερίδες στις οποίες συμμετείχαν όλοι οι εκπαιδευτικοί Φ.Α. της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας, οι προϊστάμενοι Φ.Α. και Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι Σχολικοί Σύμβουλοι. Στο τεράστιο εγχείρημα, από την πλευρά του Π.Ι. στην επιμορφωτική ομάδα, συμμετείχαν οι Διον. Μελάς και Κώστας Μουντάκης. Πρέπει να επισημανθεί όμως ότι το συγκεκριμένο έργο ολοκληρώθηκε χάρη στις προσπάθειες των Ιωάννη Σεραφειμίδη και Κώστα Μουντάκη οι οποίοι ταξίδεψαν σε όλη την Ελλάδα προκειμένου να διαδώσουν τη νέα φιλοσοφία και πρακτική σχετικά με τη διδασκαλία της Φ.Α.⁴² Σύμφωνα με τον Κώστα Μουντάκη «Οι ημερίδες αυτές ωφέλησαν τους γυμναστές αλλά εξ ίσου ή και περισσότερο ωφέλησαν τους Σχολικούς Συμβούλους και τους προϊστάμενους της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης γιατί βοήθησαν να ομογενοποιήσουμε άποψη όσον αφορά τους νέους στόχους και το νέο περιεχόμενο του μαθήματος».⁴³

αποφασίζεται η μείωση των ωρών διδασκαλίας της Φ.Α. στη Γ' Λυκείου σε 1 ώρα την εβδομάδα, λόγω της εισόδου νέων μαθημάτων στο σχολικό πρόγραμμα. Η απόφαση αυτή είχε ληφθεί πριν ακόμη καλυφθεί η θέση του Συμβούλου Φ.Α. στο Π.Ι. από τον Κ. Μουντάκη.

³⁸ Λάμπρου, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, σελ. 55-56. & Λάμπρου, Μπουρνέλλη, Μανασσής, Μουντάκης, σελ. 66.

³⁹ Λάμπρου, Μπουρνέλλη, Μανασσής, Μουντάκης, σελ. 64-65.

⁴⁰ Μουντάκης, 2022.

⁴¹ Μουντάκης, 2009.

⁴² Μουντάκης, 2009. & Λάμπρου, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, σελ. 55-56.

⁴³ Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 3/1998. & Μουντάκης, 2022.

Το Φεβρουάριο του 1998 ο Κώστας Μουντάκης εισηγείται την πρόταση του Υπουργείου Παιδείας για τη γνωμοδότηση του Π.Ι. περί της σκοπιμότητας επέκτασης της διδασκαλίας του μαθήματος της Φ.Α. στις Α΄ και Β΄ τάξεις του Δημοτικού Σχολείου από εκπαιδευτικούς Φ.Α. και θέτει δύο ακόμη ουσιαστικά ζητήματα σχετικά με τη διδασκαλία του μαθήματος της Φ.Α., δηλαδή: 1) το ποιος θα ασκεί τελικά την καθοδήγηση στους εκπαιδευτικούς Φ.Α. της Πρωτοβάθμιας και 2) την αύξηση των ωρών διδασκαλίας του μαθήματος ενιαία στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Το Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης εγκρίνει την εισήγηση του Κώστα Μουντάκη ως προς το βασικό της θέμα και αποφασίζει ότι μπορεί να ανατίθεται η διδασκαλία του μαθήματος σε εκπαιδευτικούς Φ.Α. με την προϋπόθεση ότι θα έχουν παρακολουθήσει ολοκληρωμένο πρόγραμμα ειδικής επιμόρφωσης στα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ.), σχετικά με τη Φ.Α. σε μικρές ηλικίες, διάρκειας εξήντα (60) τουλάχιστον διδακτικών ωρών με πρακτική άσκηση.⁴⁴ Η εξέλιξη στο σχετικό ζήτημα ήρθε ένα χρόνο αργότερα, το 1999 όταν με την Υπουργική Απόφαση Φ12/665/ Γ1/688 το μάθημα της Φυσικής Αγωγής διδάσκεται και στις Α΄ και Β΄ τάξεις, από εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής. Πριν το 1999 το μάθημα διδασκόταν από εκπαιδευτικούς Φ.Α. χωρίς επίσημη θεσμοθέτηση⁴⁵ και από τους δασκάλους γενικών μαθημάτων. Στα συγκεκριμένα προγράμματα ειδικής επιμόρφωσης δίδαξαν καθηγητές των Τ.Ε.Φ.Α.Α., Σχολικοί σύμβουλοι, Προϊστάμενοι των Γραφείων Φ.Α. και εκπαιδευτικοί Φ.Α. με ειδικές γνώσεις.⁴⁶

Εντός του έτους 1998 καταγράφεται μία ακόμη αξιόλογη προσπάθεια από τον Σύμβουλο της Φ.Α. στο Π.Ι. Με σχετική εισήγηση ο Κώστας Μουντάκης εισηγείται τη συγγραφή ενιαίου βιβλίου Φ.Α. Γυμνασίου-Λυκείου για το διδάσκοντα.⁴⁷ Αυτό που τελικά επιτυγχάνεται είναι η έγκριση επανέκδοσης των Οδηγιών «Α.Π. Φ.Α. Γυμνασίου και Λυκείου – Υπουργείο Παιδείας» από τον Ο.Ε.Δ.Β. κατά το σχολικό έτος 1999-2000.⁴⁸

Θέμα αναθεώρησης των Α.Π. τίθεται πλέον αργότερα, το 2001, όταν ξεκινούν οι διαδικασίες των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών (Α.Π.Σ.) υποχρεωτικής εκπαίδευσης και του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.). Το 2001 το Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Π.Ι. εγκρίνει το νέο Α.Π. Φ.Α. για το Νηπιαγωγείο, το Δημοτικό και το Γυμνάσιο,⁴⁹ ενώ το 2002 πραγματοποιείται η ενεργοποίηση-ανασυγκρότηση των ομάδων εργασίας με στόχο το Δ.Ε.Π.Π.Σ.⁵⁰ Την ομάδα της Φ.Α. συντονίζει ο Κώστας Μουντάκης ενώ τα υπόλοιπα μέλη είναι: 1) η Γολεγού Σοφία, Ειδική Πάρεδρος του Π.Ι., 2) η Παμουκτσόγλου Αναστασία, Πάρεδρος επί θητεία του Π.Ι., 3) η Χριστοδούλου-Γκλιάου Νικολέτα, Μόνιμη Πάρεδρος του Π.Ι., 4) η Βουζικά Ευσταθία εκπαιδευτικός Φ.Α., αποσπασμένη στο Π.Ι., 5) ο Παπαδόπουλος Ανδρέας, δάσκαλος, αποσπασμένος

⁴⁴ Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 3/1998.

⁴⁵ Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 3/1998. & Μουντάκης, 2009.

⁴⁶ Μουντάκης, 2022.

⁴⁷ Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 2/1998.

⁴⁸ Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 35/1998.

⁴⁹ Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 9/2001. & Φ.Ε.Κ. 1375, 18-10-2001, Υπ. Απόφ. Αριθ. Γ2/5051δ, «Προγράμματα Σπουδών Αγγλικών, Γαλλικών, Γερμανικών, Οικιακής Οικονομίας, Πληροφορικής Γυμνασίου, Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Τεχνολογίας, Ερευνά το Φυσικό Κόσμο, Γεωγραφίας Δημοτικού, Βιολογίας, Γεωλογίας-Γεωγραφίας Γυμνασίου, Φυσικής, Χημείας, Φυσικής Αγωγής». & Φ.Ε.Κ. 1376, 18-10-2001, Υπ. Απόφ. Αριθ. Γ2/5051ε, «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο, Προγράμματα Σπουδών Νηπιαγωγείου, Ευέλικτη Ζώνη, Πρόσθετες διαθεματικές προσεγγίσεις».

⁵⁰ Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 1/2002.

στο Π.Ι. και 6) η Κουλούρη Πηνελόπη, νηπιαγωγός, αποσπασμένη στο Π.Ι.. Το νέο Α.Π. και Δ.Ε.Π.Π.Σ. της Φ.Α. δημοσιεύεται το 2003.⁵¹

Εκτός των νέων Α.Π., στο σχεδιασμό υποστήριξης των Δ.Ε.Π.Π.Σ. υπήρξε η παραγωγή πλούσιου διδακτικού υλικού και για τη Φ.Α., γεγονός που αποτέλεσε σημαντική καινοτομία στο χώρο, εφόσον πρώτη φορά στην ιστορία του μαθήματος πραγματοποιήθηκε τέτοιο εγχείρημα.⁵²

Συγκεκριμένα στο σχεδιασμό προβλέφθηκε να κυκλοφορήσουν από τη σχολική χρονιά 2006-2007: α) βιβλίο μαθητή για τις Α' και Β' τάξεις του Δημοτικού και αντίστοιχο βιβλίο εκπαιδευτικού, β) βιβλίο μαθητή για τις Ε' και ΣΤ' τάξεις και αντίστοιχο βιβλίο εκπαιδευτικού, γ) βιβλίο μαθητή και αντίστοιχο βιβλίο εκπαιδευτικού για την Α' Γυμνασίου, στ) βιβλίο μαθητή για τη Β' Γυμνασίου ζ) υποστηρικτικό υλικό Γυμνασίου (C.D.).⁵³

Επίσης την επόμενη σχολική χρονιά -σύμφωνα και με τον αρχικό σχεδιασμό- παράχθηκε το εξής διδακτικό υλικό: α) βιβλίο μαθητή για τις Γ' και Δ' τάξεις του Δημοτικού και β) αντίστοιχο βιβλίο εκπαιδευτικού, γ) βιβλίο εκπαιδευτικού για τη Β' Γυμνασίου και δ) βιβλίο εκπαιδευτικού για τη Γ' Γυμνασίου.⁵⁴

Από την πλευρά του Π.Ι. στις διαδικασίες συμμετείχε και προώθησε μέχρι τον Αύγουστο του 2005 ο Κώστας Μουντάκης, οπότε και ολοκληρώνει τη θητεία του στο συγκεκριμένο θεσμό.⁵⁵ Μέχρι να αναλάβει ο επόμενος εκπρόσωπος Φ.Α., ο Πάρεδρος του μαθήματος των Θρησκευτικών Γιώργος Στάθης τέθηκε υπεύθυνος για το μάθημα στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση⁵⁶ και ο Πέτρος Μπερερής Σύμβουλος του Π.Ι. υπεύθυνος για τη Γλώσσα, τέθηκε υπεύθυνος και για το μάθημα της Φ.Α. στην

⁵¹ Η ολοκλήρωση του έργου το χρονικό διάστημα 2003-2008 είχε ως στόχο και την παραγωγή 5 μουσικών C.D. για το Δημοτικό και 4 μουσικών C.D. για το Γυμνάσιο. & Φ.Ε.Κ. 303, 13-3-2003, Υπουργ. Απόφ. αριθ. 21072α/Γ2, «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου: α) Γενικό Μέρος β) Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. Ελληνικής Γλώσσας, Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Εικαστικών, Σπουδών Θεάτρου, Θρησκευτικών, Ιστορίας, Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος». & Φ.Ε.Κ. 304, 13-3-2003, Υπουργ. Απόφ. αριθ. 21072β/Γ2, «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου: Μουσικής, Ξένων Γλωσσών, Οικιακής Οικονομίας, Πληροφορικής, Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Τεχνολογίας, Φυσικών Επιστημών (Βιολογίας, Γεωλογίας, Γεωγραφίας, Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο, Φυσικής, Χημείας) Φυσικής Αγωγής, Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Προσχολικής Αγωγής, Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης διαθεματικών δραστηριοτήτων, (Ευέλικτη Ζώνη, Αγωγή Υγείας, Ολυμπιακή Παιδεία, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση) και Παράρτημα: Οδηγίες προς τους συγγραφείς των σχολικών βιβλίων, Προδιαγραφές σχολικών βιβλίων».

⁵² Μουντάκης, 2022 : «*Το εγχείρημα ήταν ιδιαίτερα δύσκολο για το Γυμνάσιο, διότι οι υπόλοιποι σύμβουλοι και Πάρεδροι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης πίστευαν ότι η Φυσική Αγωγή δεν έπρεπε να έχει θεωρητικά βοηθήματα, διότι διαβάζοντας και δίνοντας εξετάσεις οι μαθητές όπως στα υπόλοιπα μαθήματα θα επιβαρύνονταν πνευματικά πέραν από το ήδη επιβαρυνόμενο θεωρητικό πρόγραμμα. Οι σύμβουλοι και Πάρεδροι άλλαξαν γνώμη όταν τους διευκρινίστηκε ότι δεν θα υπάρξει θεωρητικό μάθημα στη Φυσική Αγωγή όμοιο με τα υπόλοιπα μαθήματα, αλλά τα βιβλία θα χρησιμοποιούνται από το μαθητή και τον διδάσκοντα για να υπάρξει μια ομοιομορφία πανελλαδικά στο περιεχόμενο της Φυσικής Αγωγής στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο και επίσης να απαντηθεί το ερώτημα "Ποιες αθλητικές εγκαταστάσεις έπρεπε να δημιουργήσει στο μέλλον το Υπουργείο Παιδείας στα σχολεία". Έτσι έγινε αποδεκτή η συγγραφή 5 βιβλίων Φυσικής Αγωγής στο Γυμνάσιο. Στην Πρωτοβάθμια έγινε αποδεκτή η συγγραφή των έξι βιβλίων χωρίς αντιρρήσεις.»*

⁵³ Η ολοκλήρωση του έργου το χρονικό διάστημα 2003-2008 είχε ως στόχο και την παραγωγή 5 μουσικών C.D. για το Δημοτικό και 4 μουσικών C.D. για το Γυμνάσιο.

⁵⁴ Τσόνιας Σταύρος, Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο. Αθήνα 2009. & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ - ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ, Διδακτικά πακέτα Φ.Α. (Δημοτικού-Γυμνασίου), παρουσίαση στην θεσμοθετημένη επιμόρφωση των Σχολικών Συμβούλων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - Τομέας Φ.Α., Τσόνιας Σταύρος Πάρεδρος Π.Ι. Φ.Α., Αθήνα 2007. Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2023 από: http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=3.&ep=2

⁵⁵ Μουντάκης, 2009.

⁵⁶ Μουντάκης, 2009.

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.⁵⁷ Από τον Ιανουάριο του 2007 αναλαμβάνει Σύμβουλος Φ.Α. στο Π.Ι. ο Σταύρος Τσόνιας στον οποίο ανατίθεται η ολοκλήρωση του μεγάλου αυτού έργου. Επίσης, υπό την καθοδήγησή του, όσο υπηρετεί στο Π.Ι., παράγονται: α) υποστηρικτικό υλικό (C.D. ROM) για τη Φυσική Αγωγή σε Α', Β', Γ' Γυμνασίου με τίτλο «Διά Βίου Άσκηση και Ποιότητα Ζωής», β) υποστηρικτικό υλικό (3 AUDIO CD' S) για τη διδασκαλία των παραδοσιακών χορών στο Γυμνάσιο, γ) υποστηρικτικό υλικό (5 AUDIO CD' S) για το Δημοτικό, 3 CD' S με παραδοσιακά τραγούδια, 1 CD με παιχνιδιδοτράγουδα και 1 CD με κομμάτια για τις αθλητικές εκδηλώσεις,⁵⁸ δ) στο πλαίσιο του Επιχειρηματικού Προγράμματος (Ε.Π. 2007-2013) «Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση» σχεδιασμός δημιουργίας DVD με αντικείμενο τους παραδοσιακούς χορούς, ως υποστηρικτικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς Φ.Α της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και για την Πρωτοβάθμια 1 AUDIO CD και οδηγίες για την Ψυχοκινητική Αγωγή σε Α' και Β', Γ' και Δ' τάξεις.⁵⁹

Εκτός από το τεράστιο -για το μάθημα της Φ.Α.- διδακτικό υλικό που παράχθηκε από το 2003 μέχρι το 2008, είναι πολύ σημαντικό να τονισθεί και ο μεγάλος αριθμός σεμιναρίων τα οποία πραγματοποιήθηκαν από το 1997, με την ευθύνη και την επιμέλεια του Π.Ι. Τα σεμινάρια αυτά ήταν σχετικά με τα Α.Π. και το υπόλοιπο διδακτικό υλικό και είτε εντάσσονταν στο ευρύτερο πρόγραμμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών Φ.Α. όπως και για τους εκπαιδευτικούς των άλλων ειδικοτήτων (π.χ. η εισαγωγική επιμόρφωση στα Π.Ε.Κ.), είτε είχαν οργανωθεί αποκλειστικά για τους εκπαιδευτικούς και τους Σχολικούς Συμβούλους της Φ.Α.⁶⁰

Ο Κώστας Μουντάκης, κατά τη διάρκεια της θητείας του στο Π.Ι. υπήρξε επίσης υπεύθυνος του Υπουργείου Παιδείας για την εισαγωγή της Ολυμπιακής Παιδείας στο σχολείο. Ήταν καθοριστική η συμβολή του στις συζητήσεις και στην απόφαση ότι η Ολυμπιακή Παιδεία θα πρέπει να διδαχθεί μόνο από εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής και όχι από όλους τους εκπαιδευτικούς, για να έχει τις περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας. Αυτό έγινε τελικά αποδεκτό με επακόλουθο να επιμορφωθούν και να διοριστούν περίπου δύο χιλιάδες πεντακόσιοι (2.500) εκπαιδευτικοί Φυσικής Αγωγής.⁶¹ «*Το πρόγραμμα είχε τεράστια επιτυχία, διότι έδωσε μια νέα πνοή και στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής. Όλες οι διαφοροποιημένες μέθοδοι διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται σήμερα στη Φυσική Αγωγή έχουν την πηγή τους στην Ολυμπιακή Παιδεία. Η Ολυμπιακή Παιδεία αποτελεί το μόνο επί μέρους πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων στο οποίο συνεχίζει και σήμερα η χώρα μας να υπερέχει έναντι των επόμενων διοργανωτών*».⁶²

⁵⁷ Π.Ι. Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 28/2005.

⁵⁸ Τα τρία αυτά υλικά δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του Γ' Κ.Π.Σ./Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. 2 /ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.2.1./ Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α: «Αναμόρφωση προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων» με τίτλους Πράξεων «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή Υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. για το Γυμνάσιο» και αντίστοιχα «...για το Δημοτικό».

⁵⁹ Τσόνιας, 2009. & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Φυσική Αγωγή, Αθήνα 2007. Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2023 από: http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=3

⁶⁰ Μουντάκης, 2009.

⁶¹ Μουντάκης, 2022: «...Πράγματι αυτά αφορούν την περίοδο που ήμουν στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο 1997–2005. Αν και μετά που έφυγα συνέχισα να αποτελώ μέλος μιας επιτροπής που είχε συστήσει το Υπουργείο Παιδείας για την διατήρηση της Ολυμπιακής Παιδείας. Το Υπουργείο την συνέχισε με άλλο όνομα και τελικώς την κατάργησε. Ήταν πολιτική απόφαση και έτσι δεν μπορούσαμε να κάνουμε κάτι περισσότερο. Καταβλήθηκαν κάποιες προσπάθειες από τους εκπαιδευτικούς της Ολυμπιακής Παιδείας για να εξακολουθήσει να γίνεται μόνιμα στα δημοτικά σχολεία αλλά δεν απέδωσαν...». & Mountakis Kostas, Olympic Education in all Greek Schools: Adoption and abandonment, *Acta Universitatis Carolinae Kinantropologica*, 52(2), 2016, p. 41–55.

⁶² Μουντάκης, 2022.

Ο Κώστας Μουντάκης διετέλεσε και πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Σχολικού Αθλητισμού και Ολυμπιακής Παιδείας. Η επιτροπή αυτή είχε εξουσιοδοτηθεί να κάνει προτάσεις στο Υπουργείο Παιδείας για την ανάπτυξη του Σχολικού Αθλητισμού και την καθιέρωση της Ολυμπιακής Παιδείας και μετά το τέλος των Ολυμπιακών αγώνων.

4. Η επιστημονική και ακαδημαϊκή δράση στο Τμήμα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Το έτος 2005 εκλέχτηκε Αναπληρωτής Καθηγητής στο νεοϊδρυθέν πανεπιστήμιο της Πελοποννήσου στο Τμήμα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού στη Σπάρτη (Τ.Ο.Δ.Α.).⁶³

Στο πλούσιο ερευνητικό/συγγραφικό έργο και στις δημοσιεύσεις του συγκαταλέγονται: α) η συγγραφή βιβλίων στην Ελληνική γλώσσα,⁶⁴ β) η μετάφραση και επιστημονική επιμέλεια ενός βιβλίου από την Αγγλική γλώσσα,⁶⁵ γ) συνεισφορές σε συλλογικούς τόμους, δ) η συγγραφή/συμμετοχή άρθρων σε ξένα και ελληνικά περιοδικά και ανακοινώσεων σε συνέδρια,⁶⁶ ε) οι περισσότερες από πεντακόσιες (500) αναφορές στο έργο του από Έλληνες κυρίως αλλά και ξένους συγγραφείς, στ) υπήρξε κριτής επτά (7) επιστημονικών περιοδικών, ζ) επιστημονικός υπεύθυνος του Περιοδικού *Φυσική Αγωγή Αθλητισμός Υγεία* (1995-2017), η) έχει κάνει περισσότερες από διακόσιες πενήντα (250) ομιλίες σε επιστημονικά συνέδρια, σεμινάρια και συγκεντρώσεις εκπαιδευτικών, θ) σε αυτό το σημείο δεν θα πρέπει να παραλειφτεί και η επιστημονική ευθύνη για τη συγγραφή των έντεκα (11) βιβλίων Φυσικής Αγωγής για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του στο Τ.Ο.Δ.Α. ήταν μέλος της Μονάδας Διασφάλισης Ποιότητας του Πανεπιστημίου, καθώς και υπεύθυνος ανάπτυξης του πολιτισμού και αθλητισμού του Πανεπιστημίου για τέσσερα χρόνια, ενώ αποχώρησε από την ενεργό ακαδημαϊκή δράση ως ο πρώτος εκλεγμένος πρόεδρος του Τμήματος.

Επιπλέον έχει διδάξει: α) για έξι (6) εξάμηνα στο μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας και της Αξιολόγησης» του πρώην Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (νυν Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης), β) για δέκα (10) χρόνια 2009–2019 στο διεθνές μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στην Αρχαία Ολυμπία με θέμα «Ολυμπιακές Σπουδές, Ολυμπιακή Παιδεία, Οργάνωση και Διαχείριση Ολυμπιακών Διοργανώσεων». Το μεταπτυχιακό διδάσκεται στην Αγγλική γλώσσα, γ) για οκτώ (8) περίπου χρόνια στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Τμήματος «Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων», δ) έχει προσκληθεί δυο φορές από

⁶³ Μουντάκης Κώστας, Ομότιμος Καθηγητής Τ.Ο.Δ.Α. (πρόσφατη πρόσβαση στις 26 Μαρτίου 2023 από): <https://sportmanagement.uop.gr/index.php/el/moudakis>

⁶⁴ Μουντάκης Κώστας, Ομότιμος Καθηγητής Τ.Ο.Δ.Α., Πλήρες βιογραφικό, Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2023 από: <https://sportmanagement.uop.gr/images/uop/faculty/cvs/cv-kmoudakis-gr.pdf> Για τη συγγραφή ή/και επιμέλεια βιβλίων βλέπε επίσης (πρόσφατη πρόσβαση στις 26 Μαρτίου 2023 από): <https://salto.gr/siggrafeas/mountakis-konstantinos/?clear=true> & <https://salto.gr/siggrafeas/epimelia-mountakis-konstantinos/> & Μουντάκης Κώστας, επιμ., *Η Φυσική Αγωγή στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο: Εφαρμογή των νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων*, Σάλτο: Θεσσαλονίκη 1992. [<https://salto.gr/shop/i-fysiki-agogi-sto-gymnasio-ke-sto-lykio/>] & Μουντάκης Κώστας, *Ανατομία ενός ημερήσιου μαθήματος Φυσικής Αγωγής*, Σάλτο: Θεσσαλονίκη 1993. [<https://salto.gr/shop/anatomia-enos-imerisiou-mathimatos-fysikis-agogis-dimotikou-gymnasiou/>]

⁶⁵ Mosston Muska, Ashworth Sara, *Teaching Physical Education*. Charles E. Merrill. Columbus OH 1994. (*Η διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής*. Μετ. Επ., Κ. Μουντάκης), Salto: Θεσσαλονίκη 1997. Τόσο μέσω του συγκεκριμένου βιβλίου, όσο και μέσω και άλλων δημοσιεύσεων, αλλά και συνακόλουθων προσπαθειών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών Φ.Α., ο Κώστας Μουντάκης προώθησε τις σύγχρονες θεωρίες για τις μεθόδους διδασκαλίας και την Κινητική Μάθηση.

⁶⁶ Moutakis Costas, Research. Researchgate. Πρόσφατη πρόσβαση στις 26 Μαρτίου 2023 από: https://www.researchgate.net/pro_file/Costas-Mountakis/research

την Ολυμπιακή Επιτροπή του Κατάρ προκειμένου να μιλήσει για τις αξίες της Ολυμπιακής Παιδείας και για τις μεθόδους επίτευξης αυτών των αξιών από τους μαθητές, ε) έχει διδάξει επίσης σε Έλληνες εκπαιδευτικούς της Γερμανίας για τον τρόπο εφαρμογής της Ολυμπιακής Παιδείας.

Στο διδακτικό και διοικητικό του έργο θα πρέπει να συμπεριληφθούν: α) η διδασκαλία σε εκατοντάδες σεμινάρια και σχολές επιμόρφωσης στην Ελλάδα και β) η συμμετοχή του για περίπου είκοσι πέντε (25) χρόνια σε πολλές επιτροπές του Υπουργείου Παιδείας για θέματα αναθεώρησης Προγραμμάτων Σπουδών, αξιολόγησης Σχολικών Συμβούλων, καθώς και διαγωνισμούς του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού.

5. Η οργάνωση πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων, η συμμετοχή στα κοινά/δημόσιο βίο και η συνδικαλιστική και πολιτική δραστηριότητα

Η συμβολή του Κώστα Μουντάκη στην οργάνωση πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων υπήρξε πλούσια. Σε τοπικό και εθνικό επίπεδο: α) με πρωτοβουλία ορισμένων εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής ίδρυσαν το 1976 τον Γυμναστικό σύλλογο «Ελευθέριος Βενιζέλος». Η πρωτοβουλία ήταν επιτυχής, αφού ο σύλλογος ανδρώθηκε και κατέλαβε πολλές χρονιές την πρώτη θέση σε πανελλήνιους αγώνες πράγμα πολύ σπάνιο για επαρχιακό σωματείο, β) υπήρξε δάσκαλος κρητικών χορών αμισθί, του «Παγκρητίου Ομίλου Βρακοφόρων» Χανίων, για δεκατέσσερα (14) (1972–1985) χρόνια, με δεκάδες συμμετοχές σε τοπικές, πανελλήνιες και παγκόσμιες, εκδηλώσεις, γ) υπήρξε μέλος του Πολιτιστικού και Αθλητικού Γραφείου του Δήμου Χανίων για επτά (7) χρόνια (1990–1997).

Σε διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο: α) υπήρξε μέλος σε έντεκα (11) επιτροπές διοργάνωσης παγκοσμίων αθλητικών εκδηλώσεων και σε δεκάδες του εσωτερικού, β) υπήρξε για δεκατέσσερα (14) χρόνια εκλεγμένο μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Σχολικού Αθλητισμού «International School Sports federation» (ISF) και έλαβε μέρος σε είκοσι έξι (26) διεθνείς συσκέψεις για τον Σχολικό Αθλητισμό. Από τη θέση αυτή βοήθησε στην επεξεργασία πολλών κανονισμών διοργάνωσης των σχολικών πρωταθλημάτων σε ελληνικό και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ως προς τη συνδικαλιστική του δραστηριότητα: α) κατά τη διάρκεια των σπουδών στην Αγγλία υπήρξε πρόεδρος του συλλόγου Ελλήνων φοιτητών του Πανεπιστημίου του Λιντς, β) στην Ελλάδα ασχολήθηκε με τον συνδικαλισμό και υπήρξε για δύο διετίες αντιπρόεδρος της Ε.Λ.Μ.Ε. Χανίων, γ) υπήρξε μέλος πολλών διοικητικών συμβουλίων πολιτιστικών συλλόγων.

Ως προς την πολιτική του δραστηριότητα συμμετείχε ενεργά στην οργάνωση πολιτικού κόμματος του Ελληνικού Κοινοβουλίου (Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα) ως μέλος στα διάφορα όργανα, υπεύθυνος το 1981-1983 στην Κεντρική Αγγλία και υποψήφιος στις βουλευτικές εκλογές στο νομό Χανίων τρεις φορές, 2012, 2015 και 2019.⁶⁷

Κατά την τρέχουσα χρονική περίοδο ο Κώστας Μουντάκης είναι συνταξιούχος, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και επί τιμή Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, ενώ ασχολείται με τη συγγραφή επιστημονικών άρθρων και κοινωνικοπολιτικών κειμένων, αλλά και ποιημάτων (έχοντας επιτύχει και αξιόλογες διακρίσεις σε σχετικούς διαγωνισμούς).⁶⁸

⁶⁷ Μουντάκης, 2022.

⁶⁸ Μουντάκης Κώστας, *Οι Μαραθωνοδρόμοι*. Γαβριηλίδης: Αθήνα 2013. Ένα ποίημα από αυτά έχει βραβευτεί σε διαγωνισμό του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Έχουν βραβευτεί και άλλα ποιήματα του σε τοπικούς διαγωνισμούς.

Ωστόσο, με κάθε ευκαιρία που του δίνεται, είτε ως επίτιμος προσκεκλημένος ομιλητής, είτε ως απλός σύνεδρος, δεν χάνει την ευκαιρία να αναπτύσσει και να αναδεικνύει πτυχές του οράματός του, σχετικά με τη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό, τους εκπαιδευτικούς Φυσικής Αγωγής, την Εκπαίδευση γενικότερα, καθώς και την συνακόλουθη πρόοδο της χώρας.

Τόσο το έργο, όσο και το όραμα του Κώστα Μουντάκη σχετίζονται με την Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Χαρακτηριστική υπήρξε η ευχαριστήρια ομιλία του⁶⁹ στο 1ο Συνέδριο Σχολικής Φυσικής Αγωγής και Αθλητικής Επιστήμης, το οποίο διεξήχθη 7-9 Μαΐου 2021, διαδικτυακά και με διοργανωτή την Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Κρήτης και συνδιοργανωτές την Περιφέρεια Κρήτης, το Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, τον Δήμο Αγίου Νικολάου, τον Πολιτιστικό Αθλητικό Οργανισμό Δήμου Αγίου Νικολάου και τις Ενώσεις Γυμναστών Κρήτης. Κατά την ευχαριστήρια ομιλία του, στην αρχή του Συνεδρίου και με την ευκαιρία της βράβευσης του από τους οργανωτές, ως βασικές απόψεις του αναπτύσσονται τα ακόλουθα:

«...Αν θέλουμε να δούμε τη «μεγάλη εικόνα» και τη θέση της χώρας μας στον παγκόσμιο χάρτη θα διαπιστώσουμε ότι δύο είναι οι θεσμοί εκείνοι που μας κάνουν γνωστούς και υπερήφανους παγκόσμια στον μέσο πολίτη των διαφόρων χωρών. Και αυτοί είναι ο Τουρισμός και ο Αθλητισμός. ...Αυτή η μικρή χώρα έχει αθλητικά επιτεύγματα που θα τα ζήλευαν, και τα ζηλεύουν χώρες που έχουν πληθυσμό πολλών δεκάδων ή/και εκατοντάδων εκατομμυρίων ατόμων. Είναι αναγνωρίσιμη από τους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες που διοργάνωσε, πέραν των αρχαίων, καθώς και από τις μεγάλες επιδόσεις στον Αθλητισμό, σχετικά με το μέγεθός της...

Μαθήματα όπως η Φυσική Αγωγή, τα Εικαστικά, η Μουσική, το Θέατρο, αναπτύσσουν τις διάφορες ευφυΐες των μαθητών σύμφωνα με τις σύγχρονες θεωρίες Μάθησης και ευφυΐας οι οποίες στη συνέχεια είναι πολύτιμες για το μαθητή να επιτύχει ως ενήλικας. Μέσα σε μια πολύπλοκη και διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνία αλλά και για τη δημιουργία ενός ευτυχέστερου κοινωνικού συνόλου.

Η Φ.Α. και ο Σχολικός Αθλητισμός είναι το πλέον πολυδάπανο μάθημα στην Εκπαίδευση και σε εγκαταστάσεις αλλά και σε κόστος λειτουργίας. Είναι όμως και εκείνο που έχει την περισσότερη πολύπλευρα θετική επίδραση στη ζωή του μαθητή και του ενήλικα γενικότερα. Είναι αυτό που μαθαίνει στους μικρούς μαθητές τις αθλητικές δραστηριότητες όταν είναι στο σχολείο και μέσω αυτών βοηθάει στην ομαλή και φυσιολογική τους ανάπτυξη. Είναι αυτό που κοινωνικοποιεί τους μαθητές και τους κάνει να αντιληφθούν τις σχέσεις με τους άλλους. Είναι αυτό που τους κάνει να αντιληφθούν την έννοια του τίμιου αγώνα. Είναι αυτό που τους βοηθάει στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και στην κατανόηση της ισότητας μέσα στην κοινωνία και τις ισότητες των δύο φύλων και αυτά είναι αξίες που στο εγγύς μέλλον θα αποδειχθούν πολύτιμες για τη χώρα μας. Είναι αυτό επίσης που εισαγάγει ασυνείδητα στην έννοια της αριστείας και της αξιοκρατίας τις οποίες τόσο υστερούμε στις μέρες μας. Αλλά και σε εμάς του ενήλικες είναι αυτό που μας βοηθάει στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου μας. Είναι αυτό που βελτιώνει την υγεία μας σε όλη τη διάρκεια της ζωής μας. Είναι αυτό επίσης

⁶⁹ Μουντάκης, Κώστας, Ευχαριστήρια ομιλία κατά την βράβευση του, από τον Πρόεδρο του Συνεδρίου και Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης Κρήτης, κ. Εμμανουήλ Καρτσωνάκη, για την επιστημονική και εκπαιδευτική προσφορά του στην Σχολική Φυσική Αγωγή, στον Σχολικό Αθλητισμό και στην Αθλητική Επιστήμη. 1ο Συνέδριο Σχολικής Φυσικής Αγωγής και Αθλητικής Επιστήμης, το οποίο διεξήχθη 7-9 Μαΐου 2021, διαδικτυακά και με διοργανωτή την Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Κρήτης και συνδιοργανωτές την Περιφέρεια Κρήτης, το Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, τον Δήμο Αγίου Νικολάου, τον Πολιτιστικό Αθλητικό Οργανισμό Δήμου Αγίου Νικολάου και τις Ενώσεις Γυμναστών Κρήτης (https://www.youtube.com/watch?v=RXw3VM_u-UQ&t=3373s).

που βοηθάει τα άτομα με κινητικές δυσκολίες να ζήσουν μια περισσότερο φυσιολογική ζωή. Και εάν είμαστε μέσα σε εκείνο το πολύ μικρό ποσοστό των σωματικά προνομιούχων, μας βοηθάει να μπορούμε και στους υψηλότερους στίβους και να βιώσουμε τις συγκινήσεις του...

Ο Αθλητισμός γεννήθηκε σε αυτή τη χώρα και μας κάνει γνωστούς εδώ και 3000 χρόνια και πιστεύω ότι θα πρέπει να συνεχίσει και θα συνεχίσει να μας κάνει. Με την προϋπόθεση βέβαια ότι η οργανωμένη πολιτεία πρέπει να κάνει τις πολιτικές της επιλογές και να δώσει στο μάθημα αλλά και στους λειτουργούς της και γενικά σε ότι αφορά στον Αθλητισμό, σε πρακτικό και θεσμικό επίπεδο, όλα τα εφόδια υλικά και θεσμικά που είναι απαραίτητα και δεν υπάρχουν σήμερα στο βαθμό που απαιτείται στους διάφορους αθλητικούς χώρους. Πρέπει λοιπόν ο Αθλητισμός να τεθεί σε προτεραιότητα ανεξάρτητα του κόστους, αυτό θέλω να το επαναλάβω, ότι πρέπει ο Αθλητισμός να τεθεί σε προτεραιότητα ανεξάρτητα του πολιτικού κόστους, αν θέλουμε να δούμε τη μεγάλη εικόνα και τη θέση μας στον παγκόσμιο χάρτη...

Πέραν όμως των παραπάνω, πρέπει να αντιληφθούμε κάτι που δεν έχουμε αντιληφθεί ίσως οι περισσότεροι, ότι οι εκπαιδευτικοί Φ.Α. εργάζονται στις χειρότερες συνθήκες από όλους τους εκπαιδευτικούς. Με 4 ή 5 ώρες κάθε μέρα, στο κρύο και στη βροχή τον Χειμώνα και τον ήλιο το Καλοκαίρι. Αφού κλειστά γυμναστήρια δεν υπάρχουν, παρά περίπου στα μισά σχολεία και ακόμα λιγότερα και αυτά όχι σε ικανοποιητική λειτουργία...

Νομίζω λοιπόν και με αυτό κλείνω ότι εάν έχει κάποιο νόημα να γίνονται σήμερα αγώνες από τους μαθητές, από τους φοιτητές, από τους εκπαιδευτικούς, πέραν από οποιαδήποτε ιδεολογική μας διαφοροποίηση, είναι με σύνθημα την αύξηση των δαπανών για την παιδεία η οποία θα έχει και ως επακόλουθο την αύξηση των δαπανών για τη φυσική Αγωγή και τον Σχολικό Αθλητισμό».⁷⁰

6. Επίλογος-Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία εστίασε στη συγκέντρωση και επεξεργασία στοιχείων τα οποία αφορούν στις επιδιώξεις και τις προσπάθειες του Κώστα Μουντάκη, για την αναμόρφωση της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού στην Ελλάδα, τόσο κατά τη διάρκεια που υπήρξε υπεύθυνος του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.), όσο και σε συνάρτηση με την επαγγελματική και επιστημονική του δραστηριοποίηση συνολικά, πριν και μετά από αυτήν τη χρονική περίοδο. Η επαγγελματική και επιστημονική του δραστηριότητα καταγράφεται ως πλούσια και πολυεπίπεδη, ενώ κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική, σε βαθμό ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας από τους θεμελιωτές⁷¹ των Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού στη χώρα.

Σχετικά με τη θητεία του στο Π.Ι., όσο και στο σύνολο των συναφών μεταρρυθμιστικών προσπαθειών που συμμετείχε, με τη συμβολή του στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής: **α)** υποστήριξε επιστημονικά, ως ο πλέον ειδικευμένος (με συναφείς μεταπτυχιακές σπουδές στην Αγγλία) τη μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό των Αναλυτικών Προγραμμάτων Φ.Α. της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τα οποία καταργήθηκε η Σουηδική Γυμναστική και εισήχθη το αθλητικο-κεντρικό μοντέλο, ενώ συνακόλουθα άνοιξε το δρόμο για το διορισμό των

⁷⁰ Μουντάκης, 2021.

⁷¹ Λάμπρου Χρήστος, Θεμελιωτές των Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού στην Ελλάδα, 19^{ος}-20^{ος} αιώνας. 18^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Ε.Γ.Β.Ε., *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός*, τ. 37, τ.χ. 3,4, Θεσσαλονίκη 2017, σελ. 84. Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2023 από: https://www.researchgate.net/publication/321731175_Theme-liotes_ton_Epistemon_Physikes_Agoges_kai_Athletismou_sten_Ellada_19os-20os_aionas

εκπαιδευτικών Φ.Α. στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, **β**) υποστήριξε επιστημονικά την επιτυχημένη συνδικαλιστική διεκδίκηση του κλάδου για θεσμοθετημένη και νομοθετημένη ίδρυση κλάδου Εκπαιδευτικών Φ.Α. Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και σύσταση αντίστοιχων οργανικών θέσεων, **γ**) ήταν υπεύθυνος για τη συγγραφή και την επιστημονική επίβλεψη για πρώτη φορά έντεκα βιβλίων Φ.Α. για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο. Έξι για το δημοτικό, ένα για το μαθητή και ένα για τον καθηγητή ανά δυο τάξεις και πέντε για το Γυμνάσιο, δυο σε κάθε τάξη με εξαίρεση τη Γ' τάξη όπου γράφτηκε μόνο ένα βιβλίο, **δ**) υποστήριξε την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Φ.Α. σε πανελλήνιο επίπεδο, για κάθε επιμέρους μεταρρυθμιστική προσπάθεια που επιχειρήθηκε αναφορικά με τη Φ.Α., τόσο από το Π.Ι., πριν, κατά και μετά τη θητεία του σε αυτό, όσο και γενικότερα από τις διοικητικές θέσεις ευθύνης που κατείχε διαχρονικά, σύμφωνα με τις εκάστοτε αρμοδιότητες και δυνατότητες. Ένας από τους βασικούς στόχους των επιμορφώσεων ήταν η προώθηση των σύγχρονων θεωριών για τις μεθόδους διδασκαλίας και την Κινητική Μάθηση, **ε**) υπήρξε υπεύθυνος του Υπουργείου Παιδείας για την εισαγωγή της Ολυμπιακής Παιδείας (Ο.Π.) στο σχολείο. Ήταν καθοριστική η συμβολή του στις συζητήσεις και στην απόφαση ότι η Ο.Π. θα έπρεπε να διδαχθεί μόνο από εκπαιδευτικούς Φ.Α. και όχι από όλους τους εκπαιδευτικούς, με επακόλουθο να επιμορφωθούν και να διοριστούν περίπου δύο χιλιάδες πεντακόσιοι (2.500) εκπαιδευτικοί Φ.Α. Το πρόγραμμα της Ο.Π. έδωσε νέα πνοή στο μάθημα της Φ.Α., ενώ όλες οι μέθοδοι διαφοροποιημένης διδασκαλίας, οι οποίες στις μέρες μας αποτελούν σημεία αναφοράς και άλλων μαθημάτων, έχουν την πηγή τους στην Ο.Π. Επίσης διετέλεσε και πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Σχολικού Αθλητισμού και Ολυμπιακής Παιδείας. Η επιτροπή αυτή είχε εξουσιοδοτηθεί να κάνει προτάσεις στο Υπουργείο Παιδείας για την ανάπτυξη του Σχολικού Αθλητισμού και την καθιέρωση της Ο.Π. και μετά το τέλος των Ολυμπιακών αγώνων.

Σχετικά με την συνολικότερη επαγγελματική του δραστηριότητα (ακαδημαϊκή και άλλη): **α**) το έτος 2005 εκλέχτηκε στη θέση του Αναπληρωτή Καθηγητή στο νεοϊδρυθέν πανεπιστήμιο της Πελοποννήσου στο Τμήμα Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού στη Σπάρτη, ενώ αποχώρησε από την ενεργό ακαδημαϊκή δράση ως ο πρώτος εκλεγμένος Πρόεδρος του Τμήματος, **β**) δίδαξε σε Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών τόσο στην Ελληνική όσο και στην Αγγλική γλώσσα, σε εκατοντάδες σεμινάρια και σχολές επιμόρφωσης στην Ελλάδα και συμμετείχε για περίπου είκοσι πέντε (25) χρόνια σε πολλές επιτροπές του Υπουργείου Παιδείας, **γ**) παρήγαγε συνολικά ένα πλούσιο ερευνητικό/συγγραφικό έργο και δημοσιεύσεις, **δ**) υπήρξε για δεκατέσσερα (14) χρόνια εκλεγμένο μέλος της εκτελεστικής επιτροπής της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Σχολικού Αθλητισμού «International School Sport Federation» (ISF), θέση από την οποία βοήθησε στην προώθηση ορισμένων αλλαγών στη οργάνωση του Σχολικού Αθλητισμού στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες, καθώς και μέλος σε διεθνείς επιτροπές διοργάνωσης παγκοσμίων μαθητικών αθλητικών εκδηλώσεων και άλλων εθνικών πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων, **ε**) συμμετείχε από την εποχή της μεταπολίτευσης στα κοινά και το δημόσιο βίο και ανέπτυξε πλούσια συνδικαλιστική και πολιτική δραστηριότητα, **στ**) συμμετέχει είτε ως επίτιμος προσκεκλημένος ομιλητής, είτε ως απλός σύνεδρος, σε επιστημονικά και πολιτικά συνέδρια και παρόμοιες εκδηλώσεις, αναπτύσσοντας και αναδεικνύοντας προτάσεις και πτυχές του οράματός του, σχετικά με τη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό, τους εκπαιδευτικούς Φ.Α., την Εκπαίδευση γενικότερα, καθώς και την συνακόλουθη πρόοδο της χώρας.

Βιβλιογραφία

Δημητρόπουλος Ε. (2004). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας* 3^η έκδοση. Εκδ. Έλλην: Αθήνα.

- Λάμπρου Χρ. (2012). *Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικής Αγωγής Δημοτικού και Γυμνασίου και Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού. Κριτική και συγκριτική θεώρηση κατά τη χρονική περίοδο 1983-2008*, Διδακτορική Διατριβή, Ε.Κ.Π.Α., Φιλοσοφική Σχολή: Αθήνα. DOI: [10.12681/eadd/34780](https://doi.org/10.12681/eadd/34780)
- Λάμπρου Χρ., Μπουρνέλλη Π., Μανασσής Β., Μουντάκης Κ. (2013). Σημαντικές επιμορφώσεις, συνέδρια και σεμινάρια με κύριο ή επιμέρους θέμα τη σχολική φυσική αγωγή που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα από την ίδρυση του κράτους μέχρι σήμερα. *Φυσική Αγωγή – Αθλητισμός – Υγεία*, τεύχος 28, σελ. 50-73.
- Λάμπρου Χρ., Μπουρνέλλη Π., Αλμπανίδης Ε. (2014). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και Φυσική Αγωγή. Σκορδίλης Ιωάννης, ο δεύτερος κατά σειρά διορισμένος Σύμβουλος Φ.Α. του Π.Ι./Κ.Ε.Μ.Ε. και το έργο του. «*Άθληση και Κοινωνία*», τεύχος 55, σελ. 45-53.
- Λάμπρου Χρ. (2016). *ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ. Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικής Αγωγής Δημοτικού και Γυμνασίου και Προπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού*. Κριτική και συγκριτική θεώρηση κατά τη χρονική περίοδο 1983-2008. Εκδόσεις Γρηγόρη: Αθήνα. [<https://www.grigorisbooks.gr/product/1771/προγράμματα-σπουδών-φυσικής-αγωγής>]
- Λάμπρου Χρ. (2017). Θεμελιωτές των Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού στην Ελλάδα, 19^{ος}-20^{ος} αιώνας. 18^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Ε.Γ.Β.Ε., Θεσσαλονίκη, *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός*, Αφοί Κυριακίδη, τ. 37, τ.χ. 3-4, σελ. 84. Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2023 από: https://www.researchgate.net/publication/321731175_Themeliotes_ton_Epistemon_Physikes_Agoges_kai_Athletismou_sten_Ellada_19os-20os_ainonas
- Λάμπρου Χρ., Κωνσταντίνου Λ., Σεραφειμίδου Μ., Μανασσής Β., Μελίστας, Ν. (2017). Σεραφειμίδης Ιωάννης: Ο Σχολικός Σύμβουλος Φ.Α. και το έργο του στη Φυσική Αγωγή και στον Αθλητισμό. *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός*, τόμος 37, τεύχος 2 Απρίλιος-Μάιος-Ιούνιος 2017 (104), σελ. 139-160.
- Λάμπρου Χρ., Μπουρνέλλη Π., Νομικός Ν., Μελίστας Ν. (2021). Το μεταρρυθμιστικό έργο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως στη Φυσική Αγωγή (1964-2012). *ΥΣΠΛΗΓΞ*: τόμος 4, αρ. 1, doi:<https://doi.org/10.12681/hsjpe.26390>
- Mosston M. and Ashworth S. (1994). *Teaching Physical Education*. Columbus, OH: Charles E. Merrill. (*Η διδασκαλία της Φυσικής Αγωγής*, Μετ. Επ., Κ. Μουντάκης 1997). Salto: Θεσσαλονίκη.
- Mountakis K. (1990). *Curriculum development in Physical Education in Greek Primary Schools, A comparative study, theoretical and empirical, of Physical Education in primary schools in Greece and England and Wales*, PhD dissertation. The University of Leeds, Department of Physical Education.
- Mountakis K. (2016). Olympic Education in all Greek Schools: Adoption and abandonment. *Acta Universitatis Carolinae Kinantropologica*, 52(2), 41–55. DOI:[10.14712/23366052.2016.10](https://doi.org/10.14712/23366052.2016.10)
- Mountakis C. (2023). *Research*. Researchgate. Πρόσφατη πρόσβαση στις 26 Μαρτίου 2023 από: <https://www.researchgate.net/profile/Costas-Mountakis/research>
- Μουντάκης Κ., επιμ. (1992). *Η Φυσική Αγωγή στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο: Εφαρμογή των νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων*. Θεσσαλονίκη: Σάλτο. [<https://salto.gr/shop/i-fysiki-agogi-sto-gymnasio-ke-sto-lykio/>]

- Μουντάκης Κ. (1993). *Ανατομία ενός ημερήσιου μαθήματος Φυσικής Αγωγής*. Θεσσαλονίκη: Σάλτο.
<https://salto.gr/shop/anatomia-enos-imerisiou-mathimatos-fysikis-agogis-dimotikou-gymnasiou/>
- Μουντάκης Κ. (2009). Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο. Αθήνα.
- Μουντάκης Κ. (2013). *Οι Μαραθωνοδρόμοι*. Εκδόσεις ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ: Αθήνα.
- Μουντάκης Κ. (2021). Ευχαριστήρια ομιλία κατά την βράβευση του, από τον Πρόεδρο του Συνεδρίου και Περιφερειακό Διευθυντή Εκπαίδευσης Κρήτης, κ. Εμμανουήλ Καρτσωνάκη, για την επιστημονική και εκπαιδευτική προσφορά του στην Σχολική Φυσική Αγωγή, στον Σχολικό Αθλητισμό και στην Αθλητική Επιστήμη. 1ο Συνέδριο Σχολικής Φυσικής Αγωγής και Αθλητικής Επιστήμης, 7-9 Μαΐου 2021, διαδικτυακά. (https://www.youtube.com/watch?v=RXw3VM_u-UQ&t=3373s).
- Μουντάκης Κ. (2022). Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο. Αθήνα.
- Μουντάκης Κ. (2023). Ομότιμος Καθηγητής Τ.Ο.Δ.Α., Πλήρες βιογραφικό, Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2023 από: <https://sportmanagement.uop.gr/images/uop/faculty/cvs/cv-kmoudakis-gr.pdf>
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (2007). ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ - ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ, Διδακτικά πακέτα Φ.Α. (Δημοτικού-Γυμνασίου), παρουσίαση στην θεσμοθετημένη επιμόρφωση των Σχολικών Συμβούλων. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - Τομέας Φ.Α., Τσόνιας Σταύρος Πάρεδρος ε.θ. Π.Ι. Φ.Α., Αθήνα. Ανακτήθηκε στις 26 Μαρτίου 2023 από: http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=3.&ep=2
- Τσόνιας Στ. (2009). Συνέντευξη σε Λάμπρου Χρήστο. Αθήνα.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ., Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, (1997). *Η Φ.Α. στο Δημοτικό Σχολείο, Βιβλίο για το διδάσκοντα*. Ο.Ε.Δ.Β.

Πηγές

Αρχείο Πρακτικών Παιδαγωγικού Ινστιτούτου – Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως

Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 8/1988
 Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 11/1988
 Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 13/1988
 Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 74/1988
 Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 2/1998
 Π.Ι., Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 35/1998
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 27/1993
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 6/1994
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 29/1994
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 2/1995
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 1/1996
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 12/1996
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 3/1998
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 9/2001
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 1/2002
 Π.Ι., Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Πράξη 28/2005

Εθνικό Τυπογραφείο – Φ.Ε.Κ. Υπουργείο Παιδείας

- Φ.Ε.Κ. 28, 10-3-1993, Π.Δ. 64, «Ίδρυση κλάδου Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, κλάδου Εκπαιδευτικών Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθορισμός προσόντων διορισμού στους κλάδους αυτούς, σύσταση οργανικών θέσεων και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικό Σχολείο».
- Φ.Ε.Κ. 139, 25-8-1993, Π.Δ. 323, «Τροποποίηση του Π.Δ. 349/92 (ΦΕΚ 171 τ.Α΄) του Π.Δ. 64/93 (ΦΕΚ 28 τ.Α΄) και σύσταση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Αγγλικής γλώσσας Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικών Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».
- Φ.Ε.Κ. 143, 31-8-1994, Π.Δ. 262, ««Τροποποίηση του Π.Δ. 349/92 (ΦΕΚ 171 τ.Α΄) του Π.Δ. 64/93 (ΦΕΚ 28 τ.Α΄) του Π.Δ. 323/93 (ΦΕΚ 139 τ.Α΄) και σύσταση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικών Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».
- Φ.Ε.Κ. 169, 22-8-1995, Π.Δ. 313, «Σύσταση και κατάργηση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Αγγλικής Γλώσσας, Φυσικής Αγωγής και Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».
- Φ.Ε.Κ. 209, 10-10-1995, Π.Δ. 377, «Αναλυτικό Πρόγραμμα του μαθήματος της Φ.Α. του Δημοτικού Σχολείου».
- Φ.Ε.Κ. 193, 23-8-1996, Π.Δ. 267B, «Σύσταση και κατάργηση οργανικών θέσεων των κλάδων Εκπαιδευτικών Αγγλικής Γλώσσας, Φυσικής Αγωγής και Μουσικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και κατανομή των θέσεων αυτών σε Δημοτικά Σχολεία».
- Φ.Ε.Κ. 1057B΄, 1-12-1997, Υπ. Απόφ. αριθ. Γ2/6953, «Ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων των τάξεων Α΄, Β΄ και Γ΄ Ενιαίου Λυκείου».
- Φ.Ε.Κ. 1375, 18-10-2001, Υπ. Απόφ. Αριθ. Γ2/5051δ, «Προγράμματα Σπουδών Αγγλικών, Γαλλικών, Γερμανικών, Οικιακής Οικονομίας, Πληροφορικής Γυμνασίου, Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Τεχνολογίας, Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο, Γεωγραφίας Δημοτικού, Βιολογίας, Γεωλογίας-Γεωγραφίας Γυμνασίου, Φυσικής, Χημείας, Φυσικής Αγωγής».
- Φ.Ε.Κ. 1376, 18-10-2001, Υπ. Απόφ. Αριθ. Γ2/5051ε, «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο, Προγράμματα Σπουδών Νηπιαγωγείου, Ευέλικτη Ζώνη, Πρόσθετες διαθεματικές προσεγγίσεις».
- Φ.Ε.Κ. 303, 13-3-2003, Υπουργ. Απόφ. αριθ. 21072α/Γ2, «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου: α) Γενικό Μέρος β) Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. Ελληνικής Γλώσσας, Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Εικαστικών, Σπουδών Θεάτρου, Θρησκευτικών, Ιστορίας, Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος».
- Φ.Ε.Κ. 304, 13-3-2003, Υπουργ. Απόφ. αριθ. 21072β/Γ2, «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου: Μουσικής, Ξένων Γλωσσών, Οικιακής Οικονομίας, Πληροφορικής, Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Τεχνολογίας, Φυσικών Επιστημών (Βιολογίας, Γεωλογίας, Γεωγραφίας, Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο, Φυσικής, Χημείας) Φυσικής Αγωγής, Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Προ-

σχολικής Αγωγής, Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης διαθεματικών δραστηριοτήτων, (Ευ-έλικτη Ζώνη, Αγωγή Υγείας, Ολυμπιακή Παιδεία, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση) και Παράρτημα: Οδηγίες προς τους συγγραφείς των σχολικών βιβλίων, Προδιαγραφές σχολικών βιβλίων».